

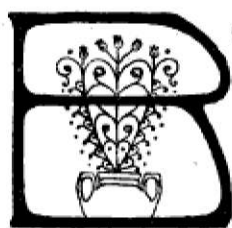
njegovih tehnopognijev. Boljšega primera za enkrat nimam pri roki, zato se zadovoljite samo s sledečim romбом:

Zunaj
brije burja
in oblaki se podijo,
sipajoči sneg na širna polja.
Jaz pa pišem verze smrti in razkošja,
pijem fini, vroči čaj iz pisanega porcelana
in pri meni je vabljava, v črni žamet skrita kurtizana,
ki šepeče zapeljive verze mi o tajnem hrepenenju svoje duše;
z mano sreba fini vroči čaj iz pisanega porcelana
in se divi zlatim arabeskam na rjavih čašah,
z mano piše verze smrti in razkošja.
Sneg pa naletava na poljane,
temno brije burja
in razbija
v noč.

Ali kaže vnaprej, nepreklicno obsojati takšne poskuse samo zastran okorelega okvira, kamor se silijo vtisi in doživetja? Kdor pritrđi vprašanju, je obenem zavrgel številne zamotane staroprovensalske pesniške oblike kakor tudi moderni akrostihirani venec sonetnih vencev, kakor ga utegne čitati na **Vrhu Razglednika**.

Ivan Zorec:

Beg Bukovac.

Beg Ali Bukovac, še prav mlad in krepak, črnkast mož, je slonel v visoki lini svoje silne bele kule, prežeče s kamenitega gorskega slemena v široko, ravno dolino, slonel in pazno prisluškoval pastirjem, njih pesmim in krikom, ki so se lovili s hriba na hrib. Po vsem hercegovskem pašaluku je slovel kot blag in pravičen gospodar svojih podložnih vasi. Ali danes je temnelo njegovo lice, iz oči mu je gorelo.

«Zakaj se ne oglasi?» se je vznejevoljeval.

Solnce je že skoraj spolzelo v zaton. Zlati dež večernega žarenja je obsipal vso strmo in široko planino, a bele pečine golih bregov so zagorele v krvavem svitu.

Dva krokarja sta se naglo peljala v nizke, krevljaste in grčaste hrastiče med skalovjem; nad njima se je v velikih krogih leno vozil velikanski jastreb, preden ga je vzel nazobčan greben sivih skal.

Na umazane, revne vasice, ponižno čepeče v topih kotih široke doline in plaho se stiskajoče, je zmerom temnejše gledal prvi somrak.

S strmih bregov se je izprožilo otožno mukanje bušaste govedi in je vrelo z jokajočim meketanjem poniglave drobnice v dolino.

«Kaj je? Zakaj se ne oglasi kakor zmerom?» so se mu v nejevolji ukresale bulječe, črne oči; košate obrvi so se mu nekoliko stisnile in naježile.

Sklonil se je iz line, pogledal na desno v krševite strmine, poslušal na levo po valovito ubranem gorskem slemenu in odločno vstal. Naglo si je pogladil močne, ob ustnih kotih viseče brke, vteknil za široki usnjati pas silni handžar, snel s stene lepo okozvano puško in hitel na dvorišče.

Ob vodnjaku v senčnem kotu štirikotnega dvorišča je stala njegova mati in se polglasno pogovarjala z rdečekljunimi golobi, ki so jo domače obletavali, kakor bi jo še prosili zobjanja, preden bi se poskrili v podstrešne golobjake.

Sredi dvorišča je na vseh štirih čepé ležal velik kocinast pes in hrustaje drobil veliko ovčjo kost, ki mu je bila ostala opoldne.

«Ali moj, kam ti je junaška pot, ko nisi še večerjal?» se je začudila mati.

«Ko se vrnem, mi pripraviš večerjo,» je malomarno rekel beg Ali in si vrgel puško na ramo.

Pes je spustil kost in veselo skočil h gospodarju.

«Dobro, Čuvaj, z menoj pojdeš,» se je nasmehnil in z nogo nalahko odrinil prilizujočega se psa.

«Sinko, sokole lepi —,» je stopila za plečatim sinom mati. «Pojdi, pokaži se Zulejki, da te vidi.»

«Po večerji, mati,» je hitro odgovoril sin in počasi šel proti izhodu; gredoč in samo kar tako, skoraj nehoté, je pogledal v gosto zamreženo okno na levi strani.

Za omrežjem se je zgenila senca; in ko je prišel do izhoda, je po strmih kamenitih stopnicah pritekla visoka, vitka Zulejka, njegova mlada žena.

«O lepi, dobri moj sokole,» je veselo drobila, «glej, pripravila sem ti kave in čibuk in sem čakala na sladko srečo tvojega obiška ... O —!»

Še preden je mogel kaj reči, je privzdignila zastor izpred obraza in ga vrgla nazaj po glavi. Belo in rdeče lice ji je zažarelo, črešnjava usta so se ji razpočila v sladak nasmešek in okrogle roke so mu padle na rame in se ga oklenile okoli vratu.

Beg Ali jo je mirno pogledal in je molčal. V očeh lepe žene je drhtela tiha prošnja. Mož se je komaj vidno nasmehnil in rahlo stisnil k sebi mehko, vroče telo koprneče žene.

Ko se je je doteknila njegova težka roka, je Zulejka vdano in radostno zavrisknila, ali mož jo je takoj odrinil in ji suho rekel: «Vrnem se ... po večerji mi daš, kar imaš.»

Dà, tako je rekel, pokimal psu, a po Zulejki se ni več ozrl, ko je počasi odšel.

Ob izhodu je pred vrati leno čepel hlapec Selim, čez kolena mu je ležala dolga, težka puška, izza pasa so grozili noži, veliki in majhni.

«Poslušaj, kaj ti ukazujem!» je govoril beg Ali, oči so mu hodile po strmih bregovih v zadnjem večernem žarenju krvavečih planin.

«Poslušam, gospodar svetli!» je živo rekel Selim in se naglo s plosko roko doteknil visokega čela.

«Še nocoj moram govoriti s kmetom Ristom Živanovićem.»

«Razujem! Govoril boš, mogočni beg!» je uslužno rekel Selim za begom, ki se je že napotil po slemenu.

Za molčečim gospodarjem, prisluškujočim na vse strani in zmerom urneje stopajočim, je tiho, kakor priučeno drobil pes; samo če je postal gospodar, se je ustavil, vzdignil gobec, vohal in poslušal.

«Išči, Čuvaj, išči!» mu je kmalu rekel beg.

In mrcina je planila po skalinah. Vrh neke pečine je žival postala in glasno zalajala, živahno mahajoč s košatim repom.

Za njim je splezal tudi beg Ali in se zagledal v smer pasjega laježa.

Za pečinami, ne daleč od tam, v mali dolinici se je stiskala čreda ovac, med skalami je tekala pastirica in kričala in vabila, kakor se pač kliče in vabi zašla ali pogrešana drobnica.

«Kaj je, lepa Vukósava? Ali ne poženeš domov?» je malo marno vprašal beg Ali, ko se je počasi približal.

Vukósava, majhna okroglouda, morda petnajst ali šestnajst letna pastirica, je postala in pobesila oči. V obraz je zardela, ali na ustnicah se je tresel krotek, komaj viden smehlaj.

«Izgubilo se mi je jagnje!» je naenkrat zaihtela in ga pogledala z velikimi očmi.

«Išči pa najdeš!»

«Iščem že vse popoldne, pa ne najdem.»

«Torej zato se nisi oglasila, ko sem čakal, da bi slišal tvojo pesem?» Obraz mu je potemnel.

Pastirica ga je naglo pogledala in je še bolj zardela.

«Oprosti, gospodar —,» je tiho dejala.

«Hočem, da poješ, čeprav izgubiš vso drobnico!»

«Gospodar, bojim se očeta in tebe, ko mi je prešlo jagnje.»

«Reci očetu, da sem jagnje vzel jaz in da mu ga vračunam ob desetini.»

Vukósavi je radostno zažarelo lice.

«O, gospodar silni in dobri, hvala ti!» je drhtavo rekla in se sklonila nad njegovo roko.

«Dobro, draga, dobro...» je umikal roko. «Samo zapomni si, da si mi vseč, kadar slišim tvojo pesem.»

«Velika je tvoja dobrota, gospodar,» je ponižno rekla.

«Ker je tvoja lepota velika in mila mojemu srcu...»

«Ne muči me, gospodar...» je skoraj šepetala in se napol obrnila od bega, opirajočega se z eno roko na dolgo puško ob nogi, z drugo pa božajočega lepo okovani ročaj dolgega noža za pasom; obrnila se je od njega, ker jo je pekel in razburjal paleč ogenj iz njegovih oči in ker se ni mogla ubraniti srečnemu smehljaju.

«Da, mila si mojemu srcu; saj to že dolgo veš.»

Deklica je še bolj zardela.

«Ali ti si... ti si... Turek —» se ji je spesnilo.

Beg se je nasmehnil in jo je mirno opazoval.

Mehkozaokroženo lice, nekoliko podolgovato, z ravnim, močnim nosom se ji je v živi rdečici nižalo na okrogle, kipeče, v gatanju ali razburjenju dvigajoče se prsi. Velike, sevajoče oči so se umeknile pod dolge mehke trepalnice. Izpod rdeče čepice sta ji težko padali dolgi kiti dol do ledij. Nemirne roke so mečkale debel volnen predpasnik, obrobljen s kosmatimi raznobarvnimi resicami.

In kakor bi se bil česa domislil šele zdaj, ji je mehko rekel, a ji obenem skoraj ukazal:

«Zaradi moje ljubezni poj, zmerom poj, poj; ali pa te vzamem kar v kulo, da mi prepevaš v srce!»

«Ubogala bom.»

Pes, ki je mirno ležal ob begovih nogah, je naenkrat dvignil gobec in je zarenčal.

Beg se je ozrl in je videl, da se je nekdo zameknil za skalni greben v višini.

Tudi Vukósava je šla z očmi za njim in je še bolj zardela.

«Kdo je to?» je zahropel beg, žile na vratu so se mu napele.

«Vaso Radović iz Prevjesa.»

«Kako ga poznaš? Kaj dela tu?» je trdo vpraševal in stiskal zobe.

«Poznam ga, k nam hodi na dom. Semkaj je prišel, da bi govoril z menoj, pa ni mogel, ker sem iskala jagnje.»

«Kaj ti hoče?»

Vukósava je umikala oči in molčala.

«Mene hoče...» je počasi povedala.

«Tebe —? In jaz, mislita, nimam besede pri tem?»

«Imaš, gospodar, ali jaz je ne potrebujem.»

«Kaj je to?» je preteče siknil.

«To, da mu nočem biti žena. Tudi oče mi pravi, da je Vaso slabič in bi me ne mogel varovati in braniti. Ni junak... kaj bi z ženo? Tako pravi oče.»

«Dobro ti pravi!»

«A ravno včeraj je dejal njegov oče, da se pride poklonit in te prosit dovoljenja za najino poroko.»

«In ti — ali ga hočeš?»

«Ni... junak —!»

«Ni! In ničigar žena ne boš! Jaz, samo jaz sam sem junak zate! Moja boš!»

«Gospodar —!» je povzdignila oči in roke.

«Mila si mojemu srcu, povedal sem ti in že dolgo veš, da je resnica. Zapisana ti je na licu in v očeh, ne moreš je utajiti.»

«Gospodar moj —,» je dejala vsa rdeča; oči so se ji spet nižale, v drobnem smehljaju so se ji iz rdečih ust zabliskali beli, močni zobje.

«Dà, rada me imaš,» je rekel prav nežno in spustil puško na tla. (Dalje prihodnjič.)

Dr. Joža Glonar:

⟨Konec.⟩

† Nestor Memnonovič Petrovskij.

⟨Poglavje iz ruskoslovenskih stikov.⟩

Mnogo večje pa je njegovo delovanje na polju južne slavistike, kjer se vrste med njegovimi deli obširne in s popolnim obvladovanjem predmeta pisane ocene z voluminoznimi izvirnimi deli. Prvo tako njegovo delo je temeljita, 315 strani velike osmerke obsegajoča monografija o Petru Hektoroviču, ki je izšla leta 1901. v Kazani. V uvodu te knjige pravi, da so Srbi in Hrvati sicer en narod, ki govori en jezik (res da z dijalektskiimi razlikami), toda edinstva njih literature ni mogoče priznati, v njej je, kakor v vsem, različen zgodovinski razvoj med

Ivan Zorec:

⟨Nadaljevanje.⟩

Beg Bukovac.

Ko je prišel beg Ali domov, ga je že čakal Risto Živanović. «Slišiš, Risto, Vukósavi sem vzel jagnje; ob desetini ti ga vračunam.» «Tvoje je bilo, sebi si vzel, gospodar!» «Dobro si rekel, a poslušaj dalje: Vaso Radović bi rad Vukósavo. Kaj praviš?» «Siromak je Vaso in slaboten. Ne imel bi rad slabiča za zeta. — Oprosti, če misliš ti drugače!»

«Ne mislim. Vukósava ni za Vasa in za nikogar ne!»

«Dà, mlada je še.»

«Risto,» je dejal po kratkem molku beg Ali Bukovac in se mu je zdelo, da razodeva že staro svojo misel. «Risto, oče mlade ali nemlade Vukósave, pazi, kaj ti povem: Vukósava bo moja kakor je bilo danes njeno jagnje moje!»

«Gospodar —,» se je prestrašil Risto, «mogočna ti je roka, silna ti je oblast, kakor ti je jaka in sijajna bela kula — in zdrav bodi v sreči in zdravju in v junaštvu nesmrtnem! Ali prosim te, ne pljuni mi na moško čast, ne daj, da bi mi hči izginila za zidove turške kule!»

«Pusti, Risto, odločil sem se, da dobi Vukósava drugo usodo.»

«Narodni pevci razglašajo čast tvojega imena, o, gospodar, in vsi vemo, kako blago srce imaš, dobrotnik naš! O, usmili se mi otroka in pusti nas, da živimo v svojem siromaštvu! Bog ti daj zdravje —!»

«Na čast in poštenje ti obetam, da bom skrbel za njeno srečo!»

«Sreča ji bo, če jo pustiš meni in usodi preproste žene.»

«Sreča ji je v moji sreči, a tvoja sreča bo v njeni sreči.»

Risto ni mogel več govoriti; po brazdastem, trdem licu so mu polzele tihe solze.

«Risto, ali se spomniš, da bi bil jaz kdaj prelomil besedo ali da ne bi bil izpolnil obljube?»

«Ne spomnim se, gospodar!»

«Pomni torej, da sem ti obljubil vso skrb za srečo Vukósave. In da se boš zmerom spominjal te obljube, te že od jutri oprostim desetine in vseh dajatev. Prost si!»

Risto je rignil od neznanske sreče.

Beg Ali je udaril roko ob roko in na vratih se je pokazal star sluga.

«Vukósava, hči Rista Živanovića, naj pride semkaj!»

Risto je dvignil roko, ali beg mu je s trdim pogledom ubil besedo na ustih.

«Molči,» mu je ukazal, «in tu počakaj, da se vrnem!»

Tako mu je gospodovalno rekel, ne da bi ga pogledal, in je šel k ženi Zulejki. —

Zulejka se je leno valjala na debeli, široki preprogi v skoraj mračni sobi, razsvetljeni samo z majhno oljenico, valjala se je in se nestrpno ozirala na vrata.

Blizu nje je stala komaj za pedânj visoka mizica, na mizici se je svetilo bakreno in porcelanasto posodje za pripravljanje črne kave, zraven je leno slonel dolg, dragocen čibuk.

Ko je beg Ali naenkrat vstopil, je Zulejka v pridušenem veselju tiho kriknila in skočila na noge.

«O, sokole, prišel si, o, prišel si!»

«Ostani, kakor si bila,» je pokimal mladi beg in še sam počenil na njeno mehko ležišče.

«Da si prišel! Čakala sem te ... zmerom te čakam ... zmerom sem sama, sama.»

«Ne boš več sama, Vukósavi sem ukazal, da pride in ostane tu.»

«Vukósavi, hčeri Rista Živanovića?»

«Prav tisti.»

Zulejka ga je nemo gledala. V očeh ji je gorelo vprašanje, ki si ga usta niso upala izgovoriti.

Beg Ali je bral vprašanje in je odgovoril:

«Poklical sem jo, ker lepo poje, tako lepo poje, da umiram, če je ne slišim.»

«Kako dolgo bo ostala tu?» ji je ušlo.

«Zmerom, zakaj mila je mojemu srcu.»

«A kaj sem ti storila jaz — ?» je zaihtela uboga Zulejka.

«Ti si mi žena in si vsa v mojem srcu. Zakaj dvomiš? Vukósava mi ne more biti žena, ker je kristjanka; a kar mi bo, brez škode zate bo.»

«Gospodar si. Ne bom dvomila več in izpraševala,» je tiho, vdano rekla, po obrazu se ji je razlila topla rdečica.

Beg Ali se je nagnil k nji in je počasi in polglasno govoril:

«Glej, zaradi svojega grla in svoje pastirske lepote je mila mojemu srcu. Prosim te, ne sovraži je zato! Uči jo stvari, ki jih sama znaš, in bodi ji sestra! Zaradi nje bom imel rad tvojo sladko ljubezen, s pametjo in z dobrim srcem me boš silila k svojim nogam. Zakaj Alah je eden, kakor je Zulejka samo ena

za bega Alija ... Beden in nemiren sem; pričujočnost Vukósave mi povrne mir in spanec.»

Beg je malo razširil roke, zibaje se nagnil nekoliko naprej in se počasi dvignil s svojih čepečih nog, kakor bi se motal iz zemlje.

«Vrnem se,» je dejal, ko se je obrnil k vratom.

«Čakam te,» je tiho rekla Zulejka, na belem obrazu se ji je utrnila rdečica. Kipeča ženska se je zleknila po debeli preprogi in se obrnila v steno. Ali kmalu je sedla na prekrizane noge, obrisala si nekoliko oči in se nasmehnila. S kratkim smehljajem po vsem vročem licu je v koprnečem pričakovanju obstala z očmi na vratih.

«Čakam te, dragi, dobri, modri ...!»

Vukósava se je takoj prikupila lepi Zulejki in dobri begovi materi. Pomagala ji je pri domačih opravilih in pazila, čakala in se bala bega. Ampak že v drugič se je pomladil mesec, odkar je na gradu, pa gospodarja ni še videla. Kakor bi ga ne bilo. Kje je, zakaj se ji skriva?

Zulejka jo je večkrat kar nenadoma poklicala in ji velela, naj pusti delo in naj zapoje, zapoje tisto in tisto pesem.

In ko je najlepše pela, je Zulejkin pogled nekoliko postal na težkih zavesah, ki so zastirale vrata v sosednjo sobo; potlej je legla vznak, priprla žareče oči in se blaženo, tiho smehljala.

«Res, lepo poješ,» bi pohvalila nazadnje.

«Ne verjamem. Pesem je lepa samo na planini.»

«Ali se ti toži po planini, Vukósava?»

«O, lepo je na planini! Ali gospodar mi je ukazal in tu sem. Dobro je.»

«A kaj ti pravi gospodar?»

«Kje je gospodar? Odkar sem tu, ga nisem še videla. Ali je odpotoval, ali bíte kje boj junaški?»

Vukósava jo je proseče gledala.

Pa Zulejka je burno sedla, težko je dihala in drhtela:

«Ali je res, dobra Vukósava, da nisi videla gospodarja?»

«Res. Prosim te, kje je? Ali je bolan ali ga celo skeli junaška rana? O, povej —!»

Zulejka ni nobene odgovorila. S tresočimi rokami si je pokrila lice in je spet legla.

«Moje pesmi je rad poslušal ... morda bi ga razvedrila ... Naj grem do njega, da mu zapojem ...» je plaho poizkušala Vukósava.

A Zulejka se je preblaženo smehljala in si šepetala:

«O, sokole dragi, dobri, modri —!»

Ko se je begu Aliju zdelo, da je Vukósavino pričakovanje že zadosti nemirno in nestrpno in njeno srce zvrhoma polno vroče ljubezni, je naenkrat stopil prednjo.

Na Vukósavinem licu so se prižgale lepote vseh večernih zarij, iz srca ji je planil krik sladke groze in sreče:

«O, gospodar —!»

V čudni omóatici, v prijetni nemoči je omahnila predenj. —

Zaželjeno svidenje z begom ji je vzelo pesem iz grla in utrnilo tisto nežno rdečico z lica.

Ali počasi se ji je pesem vrnila, vsa Vukósava je zacvetela in se razbohotila v zdravju in obilnosti.

Pa se je spominjala planin in svoje krasne prostosti sredi ovčic in jagnjičev?

Zmerom. In vendar ni šla več iz gradiča. Le iz ozkih lin in zamreženih oken se je ozirala po belih pečinah, žarko se bleščečih v visokem solncu in trudno krvavečih v drhtečih večernih zarjah; samo iz svoje sladke ječe je z motnimi očmi pozdravljajoče in ljubeče božala tiho rodno vas, ki je ubožna in umazana strahoma koprnela v prisojni breg. Ni šla iz gradiča. Sram jo je bilo pred vrstnicami in vrstniki, pred vso vasjo in bala se je Vasa.

Mati jo je obiskovala, oče ni prišel več blizu in nihče ne.

Odkar pa je dobila v lepo pisano zibelj svojega malega begiča, je tudi mati izostala.

O, Vukósava ni več gledala iz ozkih lin in zamreženih oken po belobleščeči solnčni planini, domače strehe v revni rodni vasi ni več iskala in božala z motnimi očmi; — vse žarko solnce belih pečin, vsa blestava lepota drhtečih večernih zarij, vsa sladko-otožna tihota domače sreče je preblaženo domovala v velikih, jasnih sinčkovih očeh in ji je vela iz njegovih presladkih glaskov v neizmerno srečno in zadovoljno srce.

O, na belem, silnem gradiču je zagospodoval Vukósavin sinek, silni begič. Samo dihnil je bolj glasno, in že so se skrbeče sklanjale nad njim trepetajoča mlada mati, stara begica in lepa Zulejka, ki je vdano in radostno postala prava sužnja mogočnega begiča, najskrbneje pa je posedal ob zibeli sam presrečni beg Ali Bukovac, gospod in gospodar vse široke doline in vse visoke planine.

Kadar je begu Aliju srce hotelo razgnati od preblaženih čuvstev in od očetovskega veselja nad krepkim sinkom, jezdečim mu na kolenu in lovečim ga za ponosne brke, je srečni oče pograbil handžar bridki in puško kremenjačo in je zarajal v solnčne planine, ker mu je bil gradič preozek in pretesan za preveliko srečo in radost, ki mu jo je poslal pravični Alah... Ali to mu ni

bil gosposki lov na plemenito divjačino in ni iskal plahih sledov za maščevalnimi, bojevitimi hajduki, da bi prišel nadnje z junaško četo, — o, ne: splezal je po nazobčanih grebenih škrbastelega gorskega slemena na najvišji vrh, tam gori široko sopes vase močni vonj planinskih trav in vroči soj visokega solnca pa gledal v dolino, kadečo se v potu svojega trudnega, zdelanega obraza, z očmi obstal na gradiču, belem ko jagnje, in s srcem, poljočim in vriskajočim, videl sina svojega, sokoliča bistrega, junaka bodrega, gospoda in gospodarja mogočnega in dobrega... «E, sinko, sókole sivi, veliko ti zdravje, junaška ti duša, široka ti sreča...! Alah je velik!»

In beg Ali Bukovac je počenil na izpodvite pete, položil puško na prekrižane noge, sklonil glavo na kosmate prsi junaške in od sreče in blaženstva rignil v sladki jok...

«Dà, Boga mi!»

(Konec prihodnjič.)

A. Debeljak:

Gustav Flaubert.

(1821 — 1880).

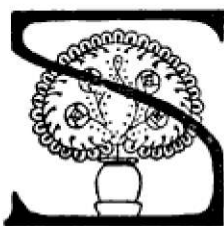
se svetovno knjištvo menda ne premore bolj čudne, zamotane in nezadovoljne umetniške osebnosti, nego je Flaubertova. Kakor da se podedovani vplivi niso mogli strniti v ubrano celoto. Vsi očetnji predniki, doma iz ušive Champagne, so bili živinozdravniki, oče pa je bil 34 let v Rouenu načelnik v kirurški bolnici, dočim je bilo vse sorodstvo po preslici iz Normandije. Pogosto so ga prispodabljali z Vikingom, sam pa pravi o sebi v **Pismih**: «Jaz sem divjak, imam barbarski nagon, trmo, jezljivost. Kar nas je Normandcev, se nam pretaka nekoliko lesnikovca po žilah. To je kislá, kvašena pijača, ki včasih raznese sod.»

Že v svojem 9. letu se je zanimal za slovstvo. Še na pravniški fakulteti v Parizu se je večinoma bavil z leposlovjem. Takrat se mu je primerila naslednja zgodbica: Oče se zlekne v naslanjač in mu veli: «Čitaj mi nekoliko, kar si napisal!» Bilo je po kosilu. Vročina. Gustav je že bral pol ure, oče pa je brzo zadremal. Končno se sin oglasi nejevoljno: «Menda imaš dovolj!» Stari se zbudi in se zasmije, rekoč: «Pisanje ni ravno slaba zabava; bolje je, kakor da bi hodil v kavarno ali tratil čas z igranjem. Ampak česa je treba za pisanje? Peresa, črnila in papirja, drugega nič. Književnost, pesništvo, čemu je to? Nihče ni doumel tega.» Gustav pa vzklikne: «Slišiš, doktor, ali mi moreš razložiti, za kaj

Ivan Zorec:

(Konec.)

Beg Bukovac.

reči bega Alija Bukovca ni kalil noben oblaček svetlega solnca. Na belem gradiču je srebrno pela vesela pesem vdane Vukósave, njen cvetoči sinek je skakal okoli gradiča, stara begica se je pomlajala v zadovoljnosti svojega sina, a lepa Zulejka je bila vesela mirne moževe sreče, ker ji je iz nje rastla njegova močna, moška ljubezen. Vse je bilo dobro in prav, nič ni manjkalo do popolne sreče brezskrbnega Alija. Niti takrat se ni bil vznemiril, ko je videl, da ga maščevalno zasleduje Vaso Radović, bivši ženin mlade Vukósave.

Samo enkrat se je nekoliko ustrašil, pa bolj zaradi svojih dragih kakor zaradi sebe.

Šele z mrakom namreč se je bil nekoč na visoki planini predramil iz omamnih pisanih sanj. Na zahodu se je razlivala blaga večerna zarja, on pa je hitel, hitel v mehko naročje svoje mile sreče na belem gradiču. Srce mu je drhtelo iz pretesnih prsi in se jadrno neslo s svojim hrepenenjem.

Iz visokih lin, iz zamreženih oken so ga iskale in težko pričakovale ljubeče oči.

Beg se je naslajal v radostnih domislekih in se smehljaj...

E, zdravje vam vsem da Bog dá!

Ko že ni bil več daleč od doma, je škrtnila pečina nad stezo. Postal je in zaklical:

«Kdo je?»

Na stezo je skočil človek.

«Kaj se skrivaš? Kdo si?» ga je kratko vprašal beg.

«Ne skrivam se! Vaso Radović sem in čakal sem te!» je mirno odgovoril človek; roke je miroljubno držal na hrbtu.

«S poti!» je trdo rekel beg, ki ga je mladeničeva predrznost ujezila.

«Za Vukósavo —!» je Vaso siknil med zobmi in zamahnil z nožem, ki ga je skrival za hrbtom.

Beg se je nagnil nazaj, da bi se ognil besnemu udarcu; tako mu je izpodletelo in je omahnil vznak.

Napadalec je takoj planil in izginil med pečinami.

Ampak beg je vstal in si odpel srajco. Na prsih je bila podolgovata rana, hudo krvaveča.

«Sreča, da sem omahnil... tako je bolj vrezal ko zabodel... in ni šlo globoko...» je pokimal ranjenec, hitro si odrezal kos srajce, zamašil rano in šel domov.

«Ni strahopetec ta Vaso, ni... Najbrž se bova še srečala...» je premišljal beg in se nasmehnil, ko se je spomnil, kako malo dušen in boječ je bil Vaso.

Ni bil hud na Vasa, še čudil se mu je, da se je upal skoraj pred vrati gradiča napasti mogočnega bega; ali rana ga je skelela, pekla in v srcu se je začel jeziti sam nase zaradi lahkomiselnosti, ki je prav za prav kriva te nejunaške rane.

Selim, čuvaj na glavnih vratih gradiča, je kljub veliki svoji lenobnosti prestrašeno poskočil, ko je zagledal bledega bega in kri, polzečo po roki, ki je zatiskavala rano.

«Molči — nič ni!» je rekel beg in je urno šel k materi.

Od tistega časa sta Zulejka in Vukósava strahoma trepetali, kadar je beg Ali šel iz gradiča.

«In vendar je Vaso — junak!» se je bala in čudno zamislila Vukósava.

«Velik junak je, ki se je upal napasti mojega sokola —!» je premišljevala in se bala Zulejka.

Stara begica pa je bila mirna.

«Ni ga, ki bi zmogel mojega junaka!» je zasmehljivo mahnila z roko, ko sta mladi ženi skrbeče tiščali in buljili zakrvavele oči iz grajskih lin in oken in čakali ljubljeneža moža.

Beg Ali ni več dosti mislil na Vasa, čeprav je drzni mladenič kmalu po tistem napadu pripeljal v temni noči četico hajdukov in srdito naskočil trdni gradič; ni mislil, saj je s svojimi čuječimi hlapci gladko odbil nenadni naskok.

Ne, to ga ni več vznemirjalo.

Ali naenkrat je po deželi planil glas, da hočejo neke tuje vojske zavzeti Bosno zlato in Hercegovino junaško ter udušiti pravice in svoboščine begov mogočnih in ag silnih, pregnati sultana, gospoda vseh gospodov, in islam blagoverni — o, in tedaj je zadrhtel, se ustrašil.

Potujoči goslarji in pevci starih narodnih junaških pesmi so se oglašali na belem gradiču, da bi se poklonili pred blagim begom in da bi mu s svojimi pesmimi razveselili junaško dušo; z njimi so hodile hude vesti o drznih tujcih, lačnih te junaške zemlje.

«A kdo ti je rekel, da nam grozi tuja vojska?» se je razburjal beg Ali.

«Da ti po pravici povem, dobri beg: kamorkoli pridem, povsod to govorijo,» je vztrajal goslar.

In beg Ali je šel in je ves v skrbeh slonel v visoki lini svojega silnega gradiča, prežečega s kamnitega gorskega slemena v široko, ravno dolino, slonel in se bal.

«E, sinko, sókole sivi, veliko ti zdravje, junaška ti duša —! Kaj bo, če goslarji in pevci ne lažejo?»

Mogočni beg se je grizel v srce in je žalostno in jezno gledal po dolini in po strmi in široki planini.

A kaj je tamle?

Po stezi v dolini je dirjal jezdec naravnost proti gradiču.

«Kdo bi bil to?» je ugibal beg, ki že dolgo ni imel gosta.

Jezdec je pridirjal že pod gradič, ustavil na dvorišču spenjenega konja, razjahal in vrgel uzdo hlapcu, ki je bil pristopil.

«Kje je beg Ali?» je hlastno vprašal in se oziral, kakor bi se mu mudilo.

Beg Ali pa je že sam prišel na dvorišče.

Zaprašeni jezdec se je globoko priklonil enkrat, se je priklonil dvakrat in se s plosko roko počasi in dostojanstveno dotikal znojnega čela.

«Da si mi živ in zdrav, junak!» je beg počasi odzdravil. «Od kod si, kdo te pošilja in kam?»

«Beg Ibrahim Pašić iz Gabele me pošilja do tebe, mogočni beg, in do drugih.»

«Iz Gabele? Moj tast? — Dobrodošel, dragi! No, pojdi z menoj!» je vabil utrujenega gosta.

Daljni sèl je potrdil vesti goslarjev in pevcev. Avstrija zbira svojo vojsko, da jo vrže v deželo. Beg Pašić nabira vstaše, da se ji upre. Njemu, begu Aliju, naroča, naj spravi ženske in dragocenosti v Mostar, naščuje kmete in oborožene privede, ko dobi njegovo zapoved.

Beg Ali Bukovac je stegnil roke predse, kakor bi se hotel česa ubraniti, lice mu je nekoliko pobledelo, a glava mu je padla na prsi.

Sèl je umolknil in se je zagledal v krivo sabljo damaščanko, ki je visela na steni med noži in kratkimi puškami in se motno svetlikala v srebrnem okovu in bunčikastih zakovicah.

Ampak beg Ali je dvignil glavo in obraz mu je zardel, ko je odločno rekel in si pogladil silne brke:

«Alah je velik!»

Sèl je umaknil željne oči z dragocenega orožja, obrnil se proti vzhodni strani, sklonil glavo in z obema rokama pokril obraz.

Beg Ali je vstal in se vstopil k lini, gledajoči po dolini in revnih vaseh.

Kod, po kaj so mu hitele vroče misli?

Ko se je odmaknil od line, slà ni bilo več v sobi.

«Dà! Udari, bítj, kolji!» je sikal beg in se oziral po orožju na steni. Ves obraz mu je žarel v čudnem ognju, iz oči so mu švigali bliski.

V nekaj dneh se je utaborila pred gradičem močna četa vstašev, oboroženih in opremljenih z vsemi vojnimi potrebščinami.

Beg Ali je hodil med njimi, pregledoval orožje in opremo, štel junake in se jih veselil.

Med njimi je zagledal tudi Vasa Radovića in je osupnil.

«Kaj hočeš — ti?» je kriknil nanj.

«Mi smo z njim!» je dejala in se stisnila okoli njega četica brkatih, začrnelih, strašno oboroženih hajdukov. «Vodi nas v boj nad tujo vojsko!»

«No, le potrpite, da pridemo do bega Pašića —!» je grozeče mislil, ker se mu je zdelo, da ne bi bilo prav, če bi jih kar tu prijel. Na glas pa jim je mirno rekel: «Dobro, bojev bo dosti!»

Ponoči je pridirjal Pašićev sèl z zapovedjo, naj bega Alija četa takoj pride v Gabelo.

S prvim jutranjim svitom so se že gnetli na dvorišču žilavi megi in majhni dolgodelaki konjiči. Vešči vodiči so živalim spretno natovorili večje in manjše zavoje.

Potlej so tiho priihtele stara begica, Zulejka in Vukósava s sinkom in so sedle na mehko osedlane mezge.

Preden se je četica uredila za odhod, je počasi prišel beg Ali, lep in prazničen in sijajen, ko sam velemožni paša vse zelene Bosne zlate.

Kratki, komaj do srede hrbta mu segajoči suknjič brezrokavnik iz težkega črnega bagra je bil na gosto in prekrasno izvezen z debelimi zlatimi nitkami; na prsih so mu v štirih navpičnih vrstah bingljali ohlapno prišiti veliki srebrni gumbi; okoli pasu mu je bahatil z drobnimi srebrnimi in zlatimi bunčicami obloženi široki usnjati pas, nabodičen z noži in samokresi; do kolen so mu segale široke, v ohlapne gube nabrane hlače iz težke črne svile, na krepkih mečah so mu pokale bele volnene nogavice, rdeči fes, ovit z dolgim rdečim turbanom, mu je sedel nekoliko postrani, a ob boku se mu je v jutranjem solncu lesketala bridka sablja, kriva damaščanka.

Krasen junak je bil beg Ali Bukovac.

Vsa četica je onemela, vse oči so ga božale, a Vukósavin sinek je veselo klical in stezal ročice po lepem očetu.

Beg Ali je trdo ukazoval in naročal četici in se počasi bližal ženskam.

Obstal je. Ko je premagal trenutno ginjenost, je stopil k materi, poljubil ji velo roko in ni rekel drugega kakor: «Mati!» Potlej je pobožal Zulejkinega mezga po dolgem vratu in burno segel po Vukósavinem sinku, svojem dragem begiču, stisnil ga k sebi in ga naglo posadil v naročje ihteče Vukósave in vsem skupaj zamolklo dejal: «Idite! Alah je velik!»

Četa se je zganila, vodiči so kriknili in živali so zapeketale po kamnitem tlaku proti izhodu.

Beg Ali se je počasi obrnil in mirno odšel v svojo sobo. Tam se je stisnil v ozko lino in je z zameglenimi očmi gledal za četico, ki je počasi tonila v dolini. Srce mu je šlo z njo in je ostalo pri njej.

Truden in top in kakor postaran je prišel k junakom pred gradičem.

Čuvaj Selim se je globoko priklonil in mu je resno javil:

«Ponoči je skrivaj odšel Vaso z vsemi svojimi pristaši.»

«Vaso — odšel?» se je ustrašil beg Ali. «Zakaj mi nisi takoj javil?»

Selim se je dotaknil čela in se še globlje priklonil.

«Nisem te hotel motiti, ko si odpravljaj svoje, in mislil sem, da je prav, ker je odšel.»

Beg Ali ni mislil tako in je takoj poslal za popotnimi svojci močno krdelce v ojačenje njih spremstva.

Pa ni bilo treba. Zakaj prisopihal je človek iz spremstva in naznanil zavzetemu taboru, da jih je iz zasede napadel Vaso, otel jim Vukósavo z otrokom, vsem drugim pa ukazal, da nadaljujejo pot.

Beg Ali je pobesnel. Ves bled je drhtavo ukazal Selimu, naj gre in zažge rojstno vas Vasovo in pokolje vse njegovo sorodstvo.

V par urah je zvesti Selim izvršil hudi ukaz; iz lastnega divjega nagiba je zapalil še sosednjo vas, češ, da skriva pobegle sorodnike hajduka Vasa Radovića.

Z gradiča je beg Ali gledal Selimovo divjanje, penil se je od togote in se jokal ko otrok in žal mu je bilo, da ni ukazal upepeliti vseh vasi in poklati vse doline.

Potlej je zajezdil iskrega žrebca in odšel s krvi lačnimi vstaši. In najmanjši vzrok je zadostoval, da je puščal za seboj krvave sledove.

Še tisti večer so hajduki napadli, izropali in zažgali begov gradič. —

Ko se je dežela umirila, bega Alija Bukovca ni nikoli nihče več videl v tistih krajih.

Iz doline, še ubožnejše in umazanejša, strahoma koprneče v prisojni breg, je k razvalinam razrušenega gradiča vodila lepega dečka Vukósava, vdova med vojno ubitega hajduka Vasa Radošvića, in se vselej bridko jokala.

Za kom: za begom Alijem ali za hajdukom Vasom?

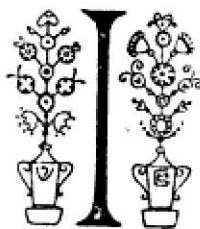
Ej, dà, duše mi, junaka sta bila oba —!

A. Debeljak:

⟨Konec.⟩

Gustav Flaubert.

⟨1821 — 1880⟩

Izkušnja sv. Antona — poslovenjena v rokopisu — je ogromna vizionarna gravura, ki jo je avtor spočel pred neko Breughelovo podobo, kakor je pozneje zanosil legendo o sv. Julijanu Strežniku pred Caudebecovimi steklorisi. Henriku Mazelu je to «eden najslavnejših proizvodov francoske književnosti in celo človeškega duha». Prvo zasnovi je izdelal v svojem 27. letu in jo prečital Bouilhetu in Du Campu. Pobratima pa sta mu dopovedovala, da vodi ta pot v puščavo in samoto, svetujoča mu, naj zgradi delo z domačo vsebino, naj opiše «Delaunayjevo zgodbo», iz katere je vzkalila Bovaryjeva: umotvor jima je bil pretuj, predaljen, preučen, utrudljiv. Druge verzije, polovico krajše in mestoma omiljene, ni objavil, ker se je bal vnovič priti paragrafom v kremplje. Tretji zasnovi pa je zagledal beli dan ob stoletnici Goethejevega Fausta, ki ni mogel doživeti dostojnejše proslave v človeškem ustvarjanju. Saj to je neizmerna sinteza, dovršena umetnina brez primere.

Poslednja edicija je težka trilogija, razbrzdani in vihravi skokot prikazni; prividi se sklepajo in spajajo, porajajo se brez konca in kraja. Da pa si more bralec oddahnuti na tej dirki v prepadi in brezno, je pisec razdelil v sedem stadijev svoj Sen vražje noči. Dočim je v prvem in drugem zametku mrgolelo dolgočasnih abstrakcij, živi tu sv. Anton naravno, krepko življenje; ni samo stroj za vprašanja ter odgovore, temveč ubog puščavnik, ki se spominja svoje matere in sestre, pa tudi male Amonarije, tekajoče s frfotajočo tuniko za njim, ko je odhajal z doma. In ta stari asket, ki je prišel po Antona, jo je zaman odganjal.